

Dr. Gregorij Oglâr (Carbonarius de Wieseneck).

(Spisal A. Koblar.)

Slovenci imamo mnogo mŏž, ki so se rodili v priprostih kmetskih hišah, a vspeli se z bistro glavo do visoke slave in časti, da so postali ponos domovine. Med take može štejemo tudi dr. Gregorija Oglârja, ki je še v dijaških letih po šegi tedanjega časa polatinil svoje ime ter se pisal »Carbonarius«, in pozneje, ko je postal plemenit, dobil še priimek »pl. Wieseneck«.

Kratek životopis tega slavnega moža je najprej spisal Nakelski župnik Blaž Blaznik, in ga nam ostavil v svoji rokopisni »Materialiensammlung«. Ta spis je porabil F. X. Legat, ter ga priobčil v »Mitth. des hist. Ver. f. Krain« l. 1851 str. 71. Po tem sestavku so posneli tudi, kar pišejo o Karbonariju: Dimitz, Geschichte Krains, IV., str. 78; Vrhovnik, Zgod. Nakelske fare, str. 116; Trdina, Zgodovina slov. nar. str. 119 in Parapat, Letopis Mat. slov. 1870 str. 125.

Našli sta se zadnji čas v Šenčurskem farnem arhivu pri Kranju dve izvorni listini, ki nam podajata nekaj zanimivih podatkov za životopis tega slavnega našinca. Prva je pismo, s katerim je cesar Leopold povzdignil Gregorija v stan plemenitnikov, in druga je rusko pisano priporočilno pismo, katero mu je dal car Peter, potujočemu v Rim. Na podlagi teh dveh listin¹⁾ naj tu nekoliko dopolnim, oziroma popravim, prejšnje nedostatne životopise o našem Oglârju.

Porodil se je Gregorij Oglâr 12. marca leta 1651 v Naklem na Gorenjskem, v hiši, kjer se še zdaj reče »pri Voglârju«, in nosi štev. 39. To hišo, kakor zdaj stoji, sozidal je l. 1725 Gregorijev nečak, Matej Voglâr, oče duhovnikov Jurija in Josipa. Gregorijevemu očetu je bilo ime Martin, materi pa Alenka. Oče je bil imovit in pobožen kmet, ki se je zelo brigal za olepšavo farne cerkve. Izmed svojih šestero otrok je drugorojenca Gre-

gorija poslal v šole. Kje je obiskoval nižje šole, ne vémo. Dné 8. okt. 1671 je kumoval v Naklem in se je podpisal v krstni matici: »studiosus Gregorius Carbonarius«. Po želji očetovi bi bil menda imel postati duhovnik, a podal se je v Rim, kjer je dovršil svoje višje študije, in je postal doktor zdravilstva. Poprej je bil pa neki še na avstrijskih tleh povišan v doktorja modroslovja. Imenovan je bil potem deželnim zdravnikom za Koroško in Kranjsko. V tem poslu se je odlikoval s toliko učenostjo in spretnostjo, da je zaslovel daleč na okrog. Vsled tega ga je izbral cesar Leopold I. leta 1688 izmed mnogih slavnih zdravnikov cesarstva, in ga poslal v Moskvo za zdravnika carjem ruskim »svojim najdražjim bratom«. Carovala sta tačas mlada brata Ivan in Peter pod varstvom starejše sestre Sofije. Od leta 1689 do 1725 je bil pa Peter I. Veliki sam car obširni Rusiji. Prehodil je Peter mnogo evropskih dežel, da bi proučil zapadno kulturo in jo potem uvel v Rusiji. Na teh potovanjih ga je prej ko ne spremljal osebni zdravnik Greg. Karbonarij. Na ruskem dvoru je Gregorij zvesto služil carjem, pa tudi dobro zastopal našega cesarja zadeve, posebno za časa, ko je bil v Moskvi naš poslanec Ivan Ign. Kurz. Izvrstno je tudi delal na prid katoliške vere in si z vso pridnostjo prizadeval, da bi se ista na Ruskem zopet udomačila in utrdila.

Vsled mnogih zaslug za našo stvar je cesar Leopold dné 3. aprila l. 1694 Gregorija Karbonarija in vse njegove potomce vseh časov povzdignil v »plemenitnike ščitnikov in oprod svetega rimskega cesarstva«¹⁾ z vsemi pravicami, kot da bili rojeni iz plemenitega rodu. Njegov grb se takó-le opisuje: »Ščit je razdeljen na štiri dele. Prvo in četrto črno polje ima zlatega leva s pomoljenim

¹⁾ Odposlali sta se ti dve listini v Rudolfsče Ljubljansko.

¹⁾ Izvirno plemenitsko pismo ima deset perg. listov s krasno naslikanim grbom Karbonarijevim. Cesarjev pečat je odtrgan.

jezikom. Lev s spredno desno šapo (taco) drži puščico, rep pa nese precepljen in zakrivljen. Drugo in tretje polje je rudeče in ima vpodobljeno srečo, stoječo na krogli. Nad ščitom leži odprta čelada, nad njo velika zlata krona, iz katere se dviga lev s puščico. Na eni strani čelade in ščita visé bela in rudeča, na drugi pa rumena in črna peresa.« S plemenitskim pismom dovoljuje cesar, da se smejo Gregorij in vsi njegovi nasledniki obojnega spola imenovati: »Carbonari de Biseneg«. Ob enem imenuje cesar Leopold Karbonarija svojim (cesarskim) svētnikom. Enako čast mu podeli tudi ruski car.

Petru Vēlikemu je Karbonarij zvesto služil 28 let. Kazal je veliko izkušnost in imél izredno prakso v zdravilstvu, kakor mu je car sam pričal v naslednjem priporočilnem pismu, katero mu je dal 22. aprila 1714. Gregorij bi bil rad videl še enkrat svoje domače, in zato se je odpravil z ženo in posli proti Avstriji. Pismo se glasi po izvorniku, a z latinico prepisano, tako:

Bóžjeju pospēšestvujuščeju milostiju Mi Petr pērvij, car i samodéržec vserosijskij, i próčaja, i próčaja, i próčaja: objavljám sim, komú o tom védati nadležít, ponéze objavítelj segó, príslanu ko dvóru Nášemu ot cesárskogo veličestva Rímskogo v službu Nášu dóktor Grigórej Korbonárij de Bizenek biv v službe Nášej dvádesjat šestj lét, vo vse to vrémja Nam služil véрно i iskústvo i postúpok imél izrjádno, jáko nadležít dóbromu i iskúsnomu dóктору imétj. A níně dlja svídánja s sródniki svojimi prosil Nas ob ótpuske svojém vo otéčestvo svojé v Germániju, i Mí po želániju jevó kúpno z ženóju i s ljudmí ostjúdi v Germániju i vo Itáliju ili kudi v drugije óblasti on poželjájjet odpustítj poveléli, i da bi jemú vezdě svobodnějšij i bezzaderžáteljnij putj bil, togó rádi presvetléjšago i deržavnějšago velikogo carjá Jegó cesárskogo veličestva Rímskogo i korolévskih veličestv ljuběznějših brátij i družej Náših prósim i najjasnějših réčej pospolltih i próčtih vséh, kto šim pásom upotreblén bítí móžet blagovolíteljno želájjem, da bi ónogo dóktora z ženóju jevó i s ljudmí in soimejúsčimi veščmi v puti jeduščago propuskátj vezdě bez zaderžánija poveléli i činili vsjakoje vozmóžnoje sposóbstvo, začtó i Mí v rávnih slučájah projěžžájjuščim v Nášej impériji poddánim ravnomérno vzdavátj ne ostávím. A vo svi-

dětelstvo togó jevó svobodnogo projězdu dan jemú sej Naš pas za Nášeju cárskogo veličestva pečátju.

V Moskvě léta 1714 gódu, aprěla 22. dnja.

Po ukaz, jegó cárskogo veličestva podpisal sekretár Mihájlo Šafirov.«

Pritisnen je velikansk carjev pečat.

Drugi životopisci trdijo, da je car Peter poslal Karbonarija v Rim pogajat se s papežem zarad zedinjenja pravoslavne cerkve s katoliško. Ali je bilo to diplomatsko njegovo potovanje isto z zgoraj omenjenim v domovino, ni mi mogoče dognati. Gotovo je le, da je Karbonarij, vračajoč se, obolel v Kranju, in da se je zdravnik Heine zastonj trudil, da bi mu rešil življenje. Umrl je v tem mestu, blizu svojega doma, kot dober katoličan, ne zapustivši otrók. V Kranjski mrtvaški knjigi se bere: »Dné 2. febr. l. 1717 ob 1. uri popoldne je pobožno v Gospodu zaspal po prav lepo prejetih vseh sv. zakramentih presvetli gospod Gregorij Karbonarij pl. Wieseneck, star sedemdeset (r. 66) let.« Znano je, da je carja Petra gnalo, ne vémo, ali politika, ali milost bóžja, k zedinjenju z rimsko cerkvijo, in da je na to tudi javno deloval. V dosego te imenitne svrhe je namenil pač pravega moža, namreč bistroumnega katoliškega Slovence Oglárja. Bog zná, ali bi ne bila ta Oglárjeva pot v Rim imela ugodnega uspeha, ako bi je mu ne bila prestrigla prezgodnja smrt.

Priimek »de Wieseneck« si je izbral Karbonarij zarad tega, ker njegova rojstvena hiša leži v voglu travnika, razgrinjajočega se na vzhodno stran Nakelske vasi. V oporoki z dné 21. marca 1716, katero je dal izvršiti po Jan. Jakobu Schillingu, spomnil se je domače vasi, ter jej je poklonil najpotrebnišo reč — vodo, v dveh tekočih vodnjakih. Podaril je za to vodovajo (ki je obširno opisana v »Zgodovini Nakelske fare«) 5000 gld., Nakelski cerkvi je pa zapustil 100 gld. za mašno ustanovo.

Slava in večer spomin takemu odličnemu Slovencu, ki do smrti ni pozabil na svojo vero in svoj narod!

